

SIGMUND FREUD OPERE ESENȚIALE vol. 2

Interpretarea viselor

Traducere din germană
ROXANA MELNICU

Notă asupra ediției
RALUCA HURDUC

Director editorial
Magdalena Mărculescu

Responsabil ediție
Raluca Hurduc

Design
Faber Studio

Redactor
Daniela Ștefănescu

Director producție
Cristian Claudiu Coban

DTP
Eugenia Ursu

Corecțură
Rodica Petcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Freud, Sigmund

Opere esențiale / Sigmund Freud ; coord.: Vasile Dem. Zamfirescu. - București : Editura Trei, 2017

11 vol.

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-606-40-0097-2

Vol. 2 : Interpretarea viselor / trad.: Roxana Melnicu. - 2017. - ISBN 978-606-40-0099-6

I. Zamfirescu, Vasile Dem. (coord.)

II. Melnicu, Roxana (trad.)

61

Această carte a fost tradusă după *Sigmund Freud – Die Traumdeutung*

© Copyright EDITURA TREI, 2017

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-0099-6

CUPRINS

A. Domenii împărțite de înțelegeri	2021.nib.mislaigno211
B. Trezirea prin vis. Funcția visului.	2121.nib.mislaigno229
Visul de angoasă	22121.nib.mislaigno239
C. Procesul primar și secundar și interacția între ele	232121.nib.mislaigno249
D. Inconștientul și conștiința. Realitatea	242121.nib.mislaigno259
E. Totul	252121.nib.mislaigno269
F. Biografie	262121.nib.mislaigno279
Notă asupra ediției	272121.nib.mislaigno289
Observație preliminară [La prima ediție]	282121.nib.mislaigno299
Cuvânt înainte la ediția a doua	292121.nib.mislaigno309
Cuvânt înainte la ediția a treia	302121.nib.mislaigno319
Cuvânt înainte la ediția a patra	312121.nib.mislaigno329
Cuvânt înainte la ediția a cincea	322121.nib.mislaigno339
Cuvânt înainte la ediția a șasea	332121.nib.mislaigno349
Cuvânt înainte la ediția a opta	342121.nib.mislaigno359
Prefață la cea de-a treia ediție	352121.nib.mislaigno369
în limba engleză (revizuită)	362121.nib.mislaigno379
I. Literatura științifică	372121.nib.mislaigno389
asupra problemei viselor	382121.nib.mislaigno399
A. Legătura visului cu viața vigilă	392121.nib.mislaigno409
B. Materialul visului — memoria în vis	402121.nib.mislaigno419
C. Stimuli și surse ale viselor	412121.nib.mislaigno429
Ad 1) Stimuli senzoriali externi	422121.nib.mislaigno439
Ad 2) Excitația senzorială internă (subiectivă)	432121.nib.mislaigno449
Ad 3) Stimul somatic intern organic	442121.nib.mislaigno459
Ad 4) Surse psihice de stimulare	452121.nib.mislaigno469
D. De ce uităm visele după ce ne trezim?	462121.nib.mislaigno479
E. Particularitățile psihologice ale visului	472121.nib.mislaigno489
F. Sentimentele etice în vis	482121.nib.mislaigno499
G. Teorii despre vis și funcția visului	492121.nib.mislaigno509
H. Relații între vis și maladiile psihice	502121.nib.mislaigno519

A Completare din 1909	131
B Completare din 1914	134
II Metoda interpretării viselor.	
A Analiza unui exemplu de vis	135
III Visul este împlinirea unei dorințe	164
IV Deformarea în vis	176
V Materialul și sursele visului	208
A Recentul și indiferentul în vis	210
B Infantilul ca sursă a visului	236
C Sursele somatice ale visului.....	270
D Vise tipice.....	293
(α) Visejenante de nuditate	294
(β) Visul despre moartea persoanelor dragi.....	301
(γ) Alte vise tipice.....	327
(δ) Visul despre examen	329
VI Travaliul visului	333
A Travaliul de condensare.....	335
B Travaliul de deplasare.....	364
C Mijloacele de reprezentare ale visului	369
D Luarea în considerare a reprezentabilității.....	401
E Reprezentarea prin simboluri în vise	413
F Exemple — calculul și vorbitul în vis.....	472
G Vise absurde — activitatea intelectuală în vis	494
H Afectele în vis	531
VII Despre psihologia proceselor onirice	584
A Uitarea viselor	588

B Regresia	611
C Despre împlinirea dorințelor	629
D Trezirea prin vis. Funcția visului. Visul de angoasă	654
E Procesele primare și secundare — refularea	670
F Inconștientul și conștiința. Realitatea	693
Bibliografie	707
Lista abrevierilor	745
Index de vise ale lui Freud	746
Index de vise ale altor persoane	749
Index de nume și termeni	756

Într-o lume în care visul era considerat o activitate cronică în timpul somnului și, pe de altă parte, o activitate populară și romantică, care vedea în vis un ferjor de cunoștință cu sens și cu valoare profetică.

Niciodată nu a apreciat aceste teorii, pentru că ele considerau visul ca fiind un fenomen psihic și pentru că propuneau tehnici de interpretare, stabilind un set de tehnici care să-i permită accesul la sensul visului, dincolo de apariția lui într-o formă sau absurdă. Ceea ce deosebește însă, în mod esențial, concepția freudiană asupra visului de teorile populare este că sursa însăși a visului: aceasta se află în inconștient. În opinia lui Freud, visul este calea regală de acces la inconștient. În ceea ce privește sensul visului să se poată ajunge dacă visul este tratat ca un simptom, dacă visătorul-pacient produce asociații în marginile elementelor sale, pe care îi le comunică psihanalistului.

Ca un fapt anecdotic, pe pagina de titlu, *Interpretarea viselor* este poștdatață în nouul secol, deși apăruse de fapt la începutul lui noiembrie 1899. și, cu toate că fi primit sase săptămâni de la publicare s-au vândut doar 351 de exemplare, Freud a considerat întotdeauna *Interpretarea viselor* drept opera sa

În intervalul scurță între ultima ediție, a septimii, a acestei

edicii și în prezentă, într-o serie de lucrări se discută de-

Literatura științifică

asupra problemei viselor

În paginile care urmează voi demonstra că există o tehnică psihologică ce permite ca visele să fie interpretate și că, folosind acest procedeu, fiecare vis se va prezenta ca o formațiune psihică purtătoare de sens, care poate fi aliniată într-o anumită poziție în activitatea psihică a stării de veghe. Voi mai căuta și să clarific procesele pe care se bazează caracterul ciudat și obscur al visului și din ele voi trage o concluzie în ceea ce privește natura forțelor psihice din a căror acțiune concordantă sau contradictorie se produce visul. Ajuns aici, prezentarea mea se va întrerupe, căci ea va fi atins punctul în care problema visului confluăză cu probleme mai cuprinzătoare, a căror soluție va fi luată în considerare în alt material.

Voi face acum nu numai o trecere în revistă a realizărilor unor autori mai vechi, ci și asupra stadiului în care se află astăzi problemele visului în știință, deoarece pe parcursul studiului nu voi avea prea frecvent prilejul să mă întorc asupra ei. Înțelegerea științifică a visului a realizat foarte puține, chiar în ciuda unor eforturi de mai multe mii de ani. Acest fapt este recunoscut de către mareea majoritate a autorilor, astfel că pare superfluu să fac trimitere la câteva voci disparate. În scrierile pe care le voi menționa la sfârșitul lucrării

mele se află multe observații incitante și o bogăție de material interesant pentru tema noastră, însă nimic sau foarte puțin în ceea ce privește natura visului sau rezolvarea definitivă a enigmelor acestuia. Încă și mai puține au trecut, desigur, în cunoașterea profanilor educați.

Care¹ a fost, în preistoria umanității, concepția popoarelor primitive despre vis și ce influență a avut aceasta asupra formării ideilor lor despre lume și despre suflet — iată o temă ce prezintă atât de mult interes, încât regret că trebuie să renunț la tratarea ei în acest context. Recomand cunoșcutele scrieri ale lui Sir J. Lubbock, H. Spencer, E.B. Tylor și-a și adaug că putem deveni conștienți de aria de influență a acestor probleme și speculații numai după ce vom rezolva sarcina pe care o avem în față: „interpretarea viselor”.

Un ecou din concepția primitivă asupra visului se află, desigur, la baza aprecierii visului la popoarele din Antichitatea clasică.² Ei porneau de la premisa că visele se află în relație cu lumea unor ființe supraumane în care credeau și că ele aduc revelații din partea zeilor și demonilor. Mai mult, lor li se impunea ideea că visele aveau pentru visător o intenție semnificativă, anume aceea de a-i prevedea viitorul. Extraordinara variabilitate în ceea ce privește conținutul și impresia viselor făcea să fie dificilă urmărirea unei concepții unitare asupra acestora și cerea multiple diferențieri și grupări ale viselor, în funcție de valoarea și de gradul în care se puteau baza pe ele. La anumiți filosofi ai Antichității, judecarea viselor nu era, desigur, independentă de poziția pe care o acordau *divinației*.

¹ Acest pasaj și următorul au fost adăugate în 1914 (N. t.).

² [Completare din 1914] Următoarele pasaje au fost realizate după prezentarea îngrijită a lui Büchsenschütz (1868).

În cele două lucrări ale lui Aristotel care tratează despre vis, visul devenise deja obiect al psihologiei. Aflăm că visul nu este trimis de zei, nu este de natură divină, ci de natură demonică, o dată ce natura este demonică, și nu divină, adică visul nu provine din vreo revelație supranaturală, ci derurge din legile spiritului uman, oricum înrudit cu divinitatea. Visul este definit ca activitate psihică a celui care doarme, în măsura în care acesta doarme.

Aristotel cunoaște unele dintre caracteristicile vieții onirice, de exemplu faptul că visul transformă stimuli mici, interveniți în cursul somnului, în ceva mare („credem că mergem printr-un foc și că ne înfierbântăm, când de fapt are loc doar o încălzire nesemnificativă a cutării sau cutării membru”) și din acest comportament trage concluzia că visele pot foarte bine să îi trădeze medicului primele semne, imperceptibile ziua, ale începutului unei alterări a corpului.³

Se știe că, înainte de Aristotel, anticii nu considerau visul ca o mărturie a sufletului care visează, ci ca o inspirație din partea zeilor și cele două curente opuse pe care le vom găsi de fiecare dată în aprecierea vieții onirice s-au făcut cunoscute încă de pe vremea lor. Se diferențiază între, pe de o parte, vise adevărate și valoroase, trimise visătorului pentru a-l avertiza sau pentru a-i vesti viitorul și, pe de altă parte, vise vanitoase, înșelătoare și de nimic, a căror intenție este de a-l induce pe acesta în eroare sau de a-l duce la pieire.

Gruppe (1906, vol. 2, 930) redă o astfel de clasificare a viselor, după Macrobius și Artemidoros: „Visele erau împărțite în două clase. Prima era influențată numai de prezent (sau de trecut), dar era insignifiantă în raport cu viitorul; ea cuprindea ἐνύπνια, insomnia, care redă nemijlocit reprezentarea

³ [Completare din 1914] Despre relația visului cu maladiile tratează medicul grec Hipocrate, într-un capitol al celebrei sale lucrări.

dată sau contrariul ei, de exemplu foamea sau potolirea acesteia, și φαντάσματα, care extind cu ajutorul fanteziei reprezentarea dată, cum este de exemplu coșmarul, *ephialtes*. Cealaltă clasă trecea drept determinantă pentru viitor; de ea aparțin: 1) profetia directă primită în vis (*χρηματισμός, oraculum*), 2) precizerea unui eveniment viitor (*ὅραμα, visio*), 3) visul simbolic, care are nevoie de o tălmăcire (*ὅνευρος, somnium*). Această teorie s-a păstrat timp de multe secole.⁴

Această apreciere variabilă a viselor era strâns legată de problema unei „interpretări a viselor“. Dat fiind că de la vise în general oamenii se așteptau la concluzii importante, dar nu înțelegeau imediat toate visele și nu puteau să dacă un anumit vis de neînțeles nu se va dovedi totuși semnificativ, au fost impulsionați să facă eforturi pentru a înlături conținutul de neînțeles al visului printr-unul univoc și deci mai semnificativ. În Antichitatea târzie, cea mai mare autoritate în interpretarea viselor a fost Artemidoros din Daldis, a căruia lucrare detaliată (*Oneirocritica*) ne despăgubește pentru scrierile cu același conținut care au fost pierdute.⁴

Teoria preștiințifică despre vis a anticilor se află desigur în acord deplin cu întreaga lor viziune despre lume, care proiecta ca realitate în lumea exterioară ceea ce avea realitate doar în interiorul vieții psihice. În plus, ea ținea seamă de impresia principală pe care o percepă viața vigilă, prin amintirea despre vis rămasă de dimineață, căci în această amintire visul se opu-

⁴ [Completare din 1914] Despre soarta interpretării viselor în Evul Mediu vezi Diepgen (1912) și cercetările specializate ale lui M. Förster (1910 și 1911), Gotthard (1912) și alții. Interpretarea viselor la evrei este tratată de Almoli (1848), Amram (1901), Löwinger (1908), iar mai nou, cu luarea în considerare a punctului de vedere psihanalitic, de Lauer (1913). Cunoașterea interpretării viselor la arabi ne este intermediată de Drexel (1909), F. Schwarz (1913) și de misionarul Tfinkdji (1913), la japonezi de Miura (1906) și Iwaya (1902), la chinezi de Secker (1909-10), la indieni de Negelein (1912).

ne celorlalte conținuturi psihice, ca fiind ceva străin, care se originează întrucâtva într-o altă lume. Ar fi greșit, de altfel, să credem că teoria originii supranaturale a viselor duce lipsă de adepti în zilele noastre; făcând abstracție de toți scriitorii piețiști și mistici — care au dreptate să păstreze ocupația asupra resturilor din domeniul altădată întins ale supranaturalului, atât timp cât acest teritoriu nu este cucerit de explicațiile științifice — întâlnim și bărbăti inteligenți și fără înclinații către aventură care caută să își susțină credința religioasă în existența și implicarea forțelor spirituale supraomenești tocmai pe baza neclarității manifestărilor onirice (Haffner, 1887). Valorizarea vieții onirice de către unele școli filosofice, de exemplu, schellingienii⁵, este un ecou clar al caracterului, în Antichitate incontestabil, divin al visului. Nu este încheiată nici dezbaterea asupra forței sale divinatoare, de a prezice viitorul, deoarece încercările psihologice de explicație nu ajung pentru stăpânirea materialului adunat, oricără de clar ar încina simpatiile fiecărui om care împărtășește modul de gândire științific spre respingerea unei astfel de afirmații.

O istorie a cunoașterii noastre științifice în problema visului este greu de scris, deoarece în această cunoaștere, oricât de valoroasă s-ar fi dovedit în unele puncte, cu greu se poate remarcă un progres în niște direcții anumite. Nu s-a ajuns la formarea unei structuri fundamentale de rezultate sigure, pe care să construiască apoi următorul cercetător, ci fiecare autor reia aceleași probleme ca de la origine. Dacă aș fi dorit să țin cont de succesiunea temporală a autorilor și să relatez pe scurt care au fost perspectivele asupra problemei viselor pe care acesta le-a enunțat, trebuie să renunț la schi-

⁵ Friedrich Schelling era principalul reprezentant al „filosofiei naturale” panteiste, populară în Germania de la începutul secolului al XIX-lea (N. t.).

țarea unui tablou general al stadiului actual al cunoașterii despre vise; am preferat de aceea să leg prezentarea de teme, și nu de autori, iar la fiecare dintre problemele visului voi indica materialele care au fost aduse în literatură pentru rezolvarea acestelor.

Însă trebuie să îi rog pe cititorii mei să se resemneze pentru faptul nu am reușit să stăpânesc întreaga literatură asupra acestui obiect, atât de răspândită și intersectată cu atât de multe domenii, odată ce în prezentarea mea nu au fost pierdute chestiuni fundamentale și niciun punct de vedere semnificativ.

Până de curând, cei mai mulți autori au tratat în același context despre somn și vis, de regulă anexând aici și examinarea unor stări analoge, care ajung în psihopatologie, și a unor evenimente asemănătoare visului (ca halucinațiile, vizuniile etc.) Dimpotrivă, în cele mai recente lucrări se manifestă tendința de a restrânge tema și de a se lua drept obiect o singură chestiune de pe tărâmul vieții onirice. În această schimbare, doresc să văd o expresie a convingerii că în subiecte atât de obscure nu se pot obține clarificări și concordanțe decât printr-o serie de cercetări de detaliu. Nu voi oferi nici eu aici nimic altceva decât o astfel de cercetare detaliată, în special de natură psihologică. Am avut prea puține ocazii de a mă ocupa cu problema somnului, căci aceasta este o problemă esențialmente fiziolitică, chiar dacă în caracteristicile stării de somn trebuie să fie cuprinsă și modificarea condițiilor funcționale pentru aparatul psihic. Deci și literatura despre somn va rămâne în afara considerațiilor de aici.

Interesul științific legat de fenomenele visului în sine conduce la chestiunile următoare, care se intersectează parțial:

A

Legătura visului cu viața vigilă

Judecata naivă a celui care tocmai s-a trezit presupune că visul — dacă nu provine chiar din altă lume — tot trebuie să îl fi răpit pe cel care dormea într-o altă lume. Vechiul fizionomist Burdach, căruia îi datorăm o descriere scrupuloasă și fină a fenomenelor visului, a dat expresie acestei convingeri într-o frază adesea citată (1838, 499): „... niciodată nu se repetă viața de peste zi, cu eforturile și plăcerile ei, bucuriile și durerile ei, ci mai curând visul intenționează să ne elibereze de ea. Chiar atunci când întregul nostru suflet era plin de un singur lucru, când o durere profundă ne sfâșia interiorul sau când o anumită sarcină absorbea întreaga noastră forță psihică, visul fie că ne oferă ceva total ciudat, fie ia în combinațiile sale doar anumite elemente din realitate, fie merge în acord cu tonalitatea dispoziției noastre și simbolizează realitatea“. I.H. Fichte (1864, vol. 1, 541) vorbește, în același sens, direct de vise *complementare* și le numește pe acestea una dintre binefacerile secrete ale naturii autotămăduitoare a spiritului. Într-un sens asemănător se exprimă și L. Strümpell în studiul său, înalt apreciat, pe bună dreptate, despre natura și formarea viselor (1887, 16): „Cel care visează este întors cu spatele la lumea conștiinței vigile...“ (*ibid.*, 17): „În vis se pierd aproape complet memoria pentru conținutul ordonat al conștiinței vigile și comportamentul normal al acestieia.“ (*ibid.*, 19): „În vis, sufletul este separat aproape fără amintiri de conținutul și cursul obișnuit al vieții vigile...“

Majoritatea covârșitoare a autorilor au apărut concepția contrară despre relația visului cu viața vigilă. Astfel, Haffner (1887, 245): „La început visul continuă viața vigilă. Visele noastre se atașează constant de reprezentările care au fost cu puțin timp înainte în conștiință. O observație atentă va găsi aproape întotdeauna un fir care să pună visul în relație cu experiențele zilei precedente.” Weygandt (1893, 6) contrazice direct afirmațiile mai sus citate ale lui Burdach, „căci se observă adesea, în majoritatea covârșitoare a viselor, că acestea ne trimit chiar în viața obișnuită, în loc să ne elibereze de aceasta”. Maury (1878, 51) spune într-o formulă lapidară: „nous rêvons de ce que nous avons vu, dit, désiré ou fait”⁶; Jessen detaliază ceva mai mult în *Psihologia sa apărută* în 1855: „Conținutul visului este mai mult sau mai puțin determinat de personalitatea visătorului, de vîrstă, sex, poziție, educație, modul obișnuit de viață și de evenimentele și experiențele întregii sale vieți de până atunci.”

Cel mai decis ia poziție în această chestiune filosoful J.G.E. Maas (1805, vol. 1, 168 și 173): „Experiența susține afirmația noastră că noi visăm cel mai frecvent acele lucruri către care sunt îndreptate cele mai fierbinți pasiuni ale noastre. De aici se vede că pasiunile noastre trebuie să aibă influență asupra creației viselor noastre. Ambițiosul visează la laurii câștigați (poate numai în imaginea lui) sau la cei pe care urmează să îi câștige, îndrăgostitul se preocupă în visele sale de obiectul speranțelor sale dulci... Toate dorințele senzuale și repulsiile care mocnesc în inimi pot, dacă sunt stârnite dintr-un motiv sau altul, să facă să ia ființă un vis din reprezentările înrudite cu ele sau pot amesteca aceste reprezentări într-un vis deja existent” (Comunicat de Winterstein, 1912).

⁶ „Visăm ceea ce am văzut, spus, dorit sau făcut”, în limba franceză în original (N. t.).

Nu altfel gândeau anticii despre dependența de viață a conținutului visului. Citez după Radestock (1879, 134): Pe când Xerxes, deturnat de un sfat bun de la decizia de a întreprinde o campanie în Grecia, a fost din nou ațățat de vise, bătrânul tălmaci de vise al perșilor, Artabanos, i-a spus, pe bună dreptate, că imaginile din vis conțin în general ceea ce omul gândește deja în viața vigilă.

În poemul lui Lucretius, *De rerum natura*, se află pasajul (IV, 962):

„Et quo quisque fere studio devinctus adhaeret,
aut quibus in rebus multum sumus ante morati
atque in ea ratione fuit contenta magis mens,
in somnis eadem plerumque videmur obire;
causidici causas agere et componere leges,
induperatores pugnare ac proelia obire,... etc., etc.”⁷

Cicero (*De divinatione* II) spune, aproximativ asemănător, ca și mult mai târziu Maury: „Maximeque reliquiae earum rerum moventur in animis et agitantur, de quibus vigilantes aut cogitavimus aut egimus.”⁸

Contradicția între aceste două viziuni despre relația între viața onirică și viața vigilă pare într-adevăr insolubilă.

⁷ „Dar cum fiecare-i legat îndeobște de-o muncă,
Sau dacă timp îndelungat petrecutu-ne-am vremea c-un lucru
Și spre el mai ales încordatu-s-a sufletul nostru,
Chiar și în somn ni se pare că-n cale ne ieșe întruna.
Uite-avocații socot că pledează, discută vreo lege,
Toți generalii că luptă și-nfruntă dușманa năvală” — traducere de D. Murărașu,
în *Poemul naturii*, Editura Minerva, București, 1981(N. t.).

⁸ „Cele care se mișcă și se agită cel mai mult în sufletele noastre sunt amintirile acestor lucruri gândite sau săvârșite când eram treji” — trad. de Gabriela Haja și Mihaela Paraschiv în *Despre divinație*, Polirom, Iași, 1998 — (N. t.)

Este deci momentul să ne gândim la prezentarea lui F.W. Hildebrandt (1875, 8 și urm.), care este de părere că particularitățile visului nu se pot descrie altfel decât printr-o „serie de [trei] contrarii, care par să se ascuță până la contradicții”. „Primele dintre aceste contrarii sunt formate, pe de o parte, din *stricta separare sau excluziune* a visului de viața reală și adevărată și, pe de altă parte, din constanta *corespondență* a unuia în celaltă, veșnica dependență reciprocă. Visul este ceva total diferit de realitatea percepută în starea vigilă, am putea spune că este o existență ermetică închisă în sine, despărțită de viața reală de o prăpastie de netrecut. El ne desprinde de realitate, dizolvă în noi amintirea normală despre aceasta și ne aşază într-o altă lume și într-o cu totul altă viață, care nu are de fapt nimic de-a face cu cea reală...“ Hildebrandt ne spune apoi cum, adormind, întreaga noastră ființă, cu formele sale de existență, dispare „ca în spatele unei cortine invizibile“. Apoi visătorul va face, poate, o călătorie pe apă la Sfânta Elena, pentru a-i oferi prizonierului Napoleon vinul său preferat. Ex-împăratul îl va primi cu amabilitate și cel care visează aproape că va regreta să fie tulburat de trezire din interesanta iluzie. Atunci el compară situația din vis cu realitatea. Nu a fost niciodată neguțător de vinuri și poate că nici nu a vrut să fie. Nu a călătorit niciodată pe mare și Sfânta Elena ar fi fost probabil ultima de pe lista țintelor pe care le-ar fi ales. Față de Napoleon nu are nicio înclinație de simpatie, ci o ură sumbră și patriotică. Și mai ales cel care visează nu se numără încă printre cei vii atunci când Napoleon a murit pe insulă; a legă o relație personală cu acesta se află dincolo de domeniul posibilului. Astfel, experiența onorică pare a fi ceva intrus și străin între două secvențe de viață care sunt complet compatibile și care se continuă una pe alta.

„Și totuși“, continuă Hildebrandt (*ibid.*, 10), „la fel de adevărat și corect este aparentul *contrariu*. Cred că totuși cea mai strânsă relație și legătură merg mâna în mâna cu această separare și excluziune. Putem chiar spune: orice ar fi ceea ce oferă visul, el adună material din realitate și din viața psihică, care are în vedere această realitate... Oricât de minunat ar face el aceasta, el nu se îndepărtează de fapt niciodată de lumea reală și cele mai sublime, ca și cele mai caraghioase imagini trebuie să își împrumute mereu materiala primă de la ceea ce fie ne-a apărut în fața ochilor în lumea senzorială, fie s-a găsit deja undeva în raționamentul nostru din starea de veghe, cu alte cuvinte de la ceea ce am trăit deja în exterior sau în interior.“

B

Materialul visului — memoria în vis

Avem cel puțin o cunoștință necontestată despre vis: toate materialele care formează conținutul visului provin într-un fel sau altul din ceea ce este trăit, sunt deci reproduse, *rememorate* în vis. Totuși, ar fi o eroare să presupunem că o astfel de relație între conținutul visului și viața vigilă trebuie să rezulte fără efort, ca un rezultat evident, din comparația prezentată. Această relație trebuie căutată mai degrabă cu mai multă atenție, căci știe să se ascundă mult împreună, într-o serie întreagă de cazuri. Motivul constă într-un număr de particularități ale capacitatii de rememorare în vis, care, deși remarcate general, s-au sustras până acum oricărei explicații. Merită osteneala să examinăm mai îndeaproape aceste caracteristici.

În primul rând, în conținutul visului apare un material pe care apoi, în stare de veghe, nu îl recunoaștem ca aparținând cunoașterii și trăirii noastre. Ne amintim bine că am visat acel lucru, dar nu ne amintim că l-am trăit sau când l-am trăit. Nu ne este clar din care sursă s-a creat visul și suntem tentați să credem într-o activitate productivă independentă a visului, până ce, adesea după mult timp, o nouă experiență ne redă amintirea pe care am crezut-o pierdută despre experiența anterioară și ne reveleză astfel sursa visului. Trebuie atunci să fim de acord că în vis am știut și ne-am

amintit ceea ce fusese refuzat capacității de reamintire în stare de veghe.⁹

Un exemplu deosebit de impresionant de acest fel este povestit de Delboeuf (1885, 107 și urm.), din propria sa experiență onnică. El a văzut în vis curtea casei sale acoperită de zăpadă și a găsit două șopârle mici, pe jumătate înghețate și ingropate sub zăpadă, pe care le-a adoptat, le-a încălzit și le-a așezat într-o bortă mică în zid, special făcută pentru ele. În plus, el le-a așezat acolo câteva frunze de la o ferigă mică ce creștea pe zid și, din căte știa el, le plăcea foarte mult. În vis el cunoștea numele plantei: *Asplenium ruta muralis*. Visul a mers mai departe, s-a întors, după o intrerupere, la șopârle și i-a arătat lui Delboeuf, spre uimirea lui, două noi animăluțe, care puseseră stăpânire pe resturile ferigii. Apoi el a întors privirea spre câmp și a văzut o a cincea și o a şasea șopârlă luând drumul spre borta din zid și în final întreaga stradă a fost acoperită de o procesiune de șopârle, care se îndrepătau toate în aceeași direcție și.m.d.

Cunoașterea lui Delboeuf cuprindea în stare de veghe doar puține nume latinești de plante — printre acestea nu se afla vreun *Asplenium*. Spre marea sa uimire, a trebuit să se convingă că există cu adevărat o ferigă cu acest nume. *Asplenium ruta muraria* era denumirea ei exactă, pe care visul o deformase puțin. Nu se putea gândi la o coincidență; pentru Delboeuf a rămas o enigmă de unde cunoștea în vis numele de *Asplenium*.

Visul s-a petrecut în anul 1862; șaptesprezece ani mai târziu, filosoful, aflat în vizită la un prieten, se uita la un mic ierbar, dintre acelea care se vând străinilor ca suvenire în unele regiuni din Elveția. O amintire a mijit în el, a deschis

⁹ [Completare din 1914] Vaschide (1911) susține și că s-a observat frecvent că în vis vorbim limbi străine mai fluent și mai corect decât în starea de veghe.